

IGRE I PRAVILA (putopisne priče) *Games and Rules (Travel Stories)*

UDK 886.2.09-992

Nogomet se, to cijeli svijet zna, igra u dva poluvremena po 45 minuta. Košarka se igra u četiri četvrtine po 10 minuta, rukomet u dva vremenska odsječka po 30 minuta, vaterpolo u četiri četvrtine po 8 minuta čiste igre, a sport kojim se bavim igra se u jednome komadu koji traje najmanje šest mjeseci godišnje, može i više, ako se zalomi, a zalomi se skoro svaki put, tako da ta igra susreta ljudskih karaktera i sudbina, ljudi skupljenih na bazi računa vjerojatnosti i odabira odgovornih trenera ponekad traje sve do granica izdržljivosti, granica istezljivosti nervnog sustava, granica čovjekovih mogućnosti, granica sasvim blizu, samo par sitnih koračića do ludila. Ugovor je zakon. Prijelazni rokovi su neizvjesni. Posluš je uvjet. Šutnja je zlato. Amerikanska valuta je plaća za sve ovo.

Govorim o pomorstvu, najtvrdem športu na svijetu, koji čovjek, ako uleti u široki krug svjetskih profesionalaca, počinje lepršavim plesom na vodi kao vrlo mlad momak, a završava ga kao star, sijed, zgrbljen i boleštinama shrvan i rastrojen, vrlo iskusan profi igrač, s nebrojenim utakmicama u nogama, uglavnom u gostima, na protivničkim terenima, gdje je potrebno mnogo znanja, umijeća i prave taktike da se, često, iščupa barem neriješeno, i doma ponese barem jedan bod. Više od jedne osobne pogreške uvjetuje isključenje igrača, s pravom zamjene. Treneri su uglavnom nezamjenjivi i redovito nedodirljivi.

Ova igra ima svoja striktna pravila. Zapisana su u većoj mjeri papirnato, a nešto od svega je i običajno, usmenom predajom ustoličeno tako da djeluje opominjuće i odgojno. Skup je to pisane i usmene riječi koja pojedinca vraća sa skrenutoga na opet pravi put, u zajednicu i pod komandu u društvo. "Kajem se od svega srca što sam se izvolio razboljeti, i čvrsto obećajem da se to meni više nikada ne smije dogoditi, jer učinjah tim samovoljnim činom i trošak, i smjenu nepredviđenu, a ono što me bijaše snašlo, uopće nije posljedica one zime od minus 45 Celzijevih stupnjeva u Canadi, kad smo ono

15 dana lomili led u trojicu po cijele noći, da ne bismo slučajno čim uvrijedili 'Fednava', ili one zime na vrhu Japana kad smo ono išli svako petnaestak minuta u nadgrađe popiti malo čaja i prigrijati se, jer nije bilo uopće za smrznuti se. Ili ono u Poljskoj u prosincu 1984. Ne, nije to ni odonda kad smo se ono nekoliko sati vezivali u port Cartieru, nema ono malo leda nikakve veze s tim. Ne, ma ne. Nije ni ono u Rusiji u siječnju ove godine. Ono u Finskoj, Škotskoj... Nije. Naši ljudi su na sve spremni i naviknuti. "Sve će to srediti naši ljudi"...

Bilo je to godine devetsto šezdeset pete, kad su našu Hrvatsku stigle sve sreće. Doba učestalih posjeta naših delegacija s prijateljskim i službenim razlozima raznim nesvrstanim i onim svrstanim zemljama. Doba punog sjaja bivše države. Doba masovnih skupova, klicanja i zaklinjanja u Maršala. Postojao je u takvim masama svakih 5-6 metara po jedan "bukač", koji je znao govornikov tekst napamet, i kod određenih stanki u govoru prvi počeo vikati "Živio ..." i "Tako je!", a masa je gromoglasno odobravalala i odgovarala. Za neodobravanje se išlo na informativne razgovore i pranje mozga. Pohađao sam u to vrijeme neki niži razred osnovne škole, a ostalo mi je u pameti po tome što se tada počelo graditi veliko školsko igralište. Neki umjetnički nadaren drug skladao je popratnu pjesmicu koja je išla otprilike: "Mi smo djeca sa Konala igralište gradili...", koja se zbornski pjevala na lokalnim školskim svečanostima. Bili smo "u čisto" obučeni i uredno počesljani mali pioniri, s crvenom maramom oko vrata i serijski utisnutom zvijezdom petokrakom na čelu, trenirani da shvatimo,

*Maroje Arkulin, prvi časnik palube, Atlantska plovidba Dubrovnik

pjevamo i živimo tekovine naše socijalističke revolucije, na čelu s drugom koji je jahao na čelu kolone. Čelo je označavalo karakteristični dio glave koji je morao biti okrenut prema Suncu, svijetliti i pokazati put u bolju i svjetliju budućnost. Drugovi i drugarice nastavnici su po direktivama organizirali radne akcije nošenja kamenja, kopanja i prenošenja zemlje i takve jednostavne fizike za nas djecu, a razni drugi majstori svoga zanata bavili su se opet poslovima stvaranja i nastajanja toga dječjega raja. Novac za to stizao je uglavnom iz dijaspore, od naših ljudi koji su željeli pomoći. Kako sam kasnije doznao, dosta novca poslao je naš čovjek koji je tada (i kasnije) bio vrlo utjecajan u državi Peru u Južnoj Americi. Kada je sve to bilo izgrađeno, proslavljeno i otvoreno, i kada su po tome prostoru mala i velika djeca veselo trčala i bavila se raznim športskim aktivnostima, "ekipa" se čovjeku odužila na način da je igralištu dodijelila ime tada najvećeg sina svemirskih prostranstava - "Jurij Gagarin". Zanimljiva je to bila igra, koncepcija i taktika, s pravilima koja su, tada patentirana, ušla u poznatu Guinnessovu enciklopediju budalastih balkanskih rekorda i ljudske tupoglavosti.

Sreo sam Petra. Barem tri puta bili smo zajedno po raznim brodovima. Uvijek je tamo znalo biti i pomalo smišno, i donekle ozbiljno, ali nikada, baš nikada dosadno. Čovjek je to koji me je od prvog našeg susreta pa kroz sva naša zajednička druženja, i fizionomijom, i pričom, i ponašanjem, podsjećao na meni toliko drage one pomalo uvrnute, čudne i nikada potpuno dorečene likove iz onih pravih talijanskih filmova. Tako dobroćudan, s razmišljanjima i pričama na granici mogućega, a isto tako pomalo prefrigan i ponekad prilično tvrdoglav, fantastično se uklapao u moju viziju jednog od glavnih junaka u filmu koji sam oduvijek želio snimiti. Da sam barem imao uza se kameru u svim tim zlatnim i neponovljivim momentima koje se upravo trebalo ovjekovječiti, a koji su danas samo sjetan osmeh na mome licu uvijek kada bljesne ponešto slično. Pa se sjetim Petra. Rastao se s morem. Otišao je u mirovinu. Ponovni susret, stisak ruke, nasmijano lice, i sažeto protračavanje po najvažnijemu od prošlog viđenja. Najiskrenije želje za zdravlje i sreću,... i da se opet susretnemo nekada i negdje. Siguran sam, i znam da će svakodnevno sjesti negdje pored mora, i u miru svoga otoka ponovo vrtiti u glavi svoje filmove unazad. Prisjetiti se svih onih brodova, zemalja, ljudi, koje je odradio, posjetio, susreo i s njima podijelio svoj radni vijek i sudbinu. Volio bih da se u nekom takvom djeliću sna ponekad sjeti i mene. Stari mornari odlaze s pozornice, odnoseći sa sobom sve ono što će se još godinama pričavati po brodovima, ostavljajući iza sebe pečat vremena koje nazivljemo prošlost. Petre, zazivam na Tebe blagoslov i lijepu starost. Uvijek ću Te se sjećati.

Proljeće. Početak još jednog, sljedećeg ciklusa prirode. Početak iscrtavanja redovito ustaljenog vremenskog kruga. Ekvinocij i Sunce koje izlazi iz pravog Istoka, blaga toplina što golica i mami. Boje nagovještaja radosti početka, blješteće, razigrane i vesele. Zvuci prirode. Povjetarac što lišće tjera na pjesmu, a more potiče na umilan šum. Ptice što raspojanim pjevom iz svega glasa slave još jedan početak, novi početak, buđenje. Mirisi. Tako osebujni, što u sebi nose svu radost, čistoću, ljepotu, čežnju i nostalgiju. Mirisi što bude nadu i vjeru da će se dogoditi ono neostvareno. Mirisi što vraćaju unazad i podsjećaju.

Tako je jednog proljetnog sumraka, negdje u svijetu, dok je tako obilato mirisao zrak, pokraj mene u jednom tako sitnom djeliću sekunde proletjela ona komponenta mirisa zauvijek zapisana u sjećanju, kojom je mirisala Doris te proljetne večeri kada smo bili mladi i mislili da prva ljubav nikada neće proći. Toga časa sam jednostavno mislima odjurio u 1970. godinu, u Dubrovnik, na Boninovo, i pregledao davno snimljen i pohranjen film o prvoj ljubavi. Osjetio ustreptalo tijelo mlade djevojke, ponovo vidio sjaj u njenim očima, čuo riječi "Volim te", izrečene djetinje sramežljivo i iskreno; kako samo to može prva ljubav. Na trenutak sam zatvorio oči, duboko udahnuo proljeće, i uputio se provjeriti je li vez na krmi dobro nategnut. Što li sve boje i mirisi proljeća dozovu u čovjeku?

Veliki tjedan. Sedam dana sjećanja na onoga koji je zbog naših grijeha i radi našega spasenja sišao s nebesa i postao čovjekom. Također za nas mučen i razapet od Poncija Pilata,... i uskrsnuo treći dan po Svetom pismu,... i opet će doći u slavi suditi žive i mrtve,... i njegovu kraljevstvu neće biti kraja. Uskrs. Dan koji svake godine dolazi prve nedjelje nakon faze punog mjeseca u kalendarskom proljeću. Cvjetnica, kada se u crkvi blagoslivljaju palmine i maslinine grančice koje će krasiti dom, pjevanje u podsjećanje na muku Isusovu, velebna procesija Velikog petka u spomen na Križni put, razapeće i smrt Njegovu. Hodočašće po gorama u svanuće Velike subote, i potom radosno iščekivanje trećega dana, dana uskrsnuća Spasiteljeva. Nedjelja. Uskrs. Šarene pisanice, tvrdo kuhana jaja, maštovito obojena lukom, voskom ili nekim drugim načinom, ispisana porukom "Sretan Uskrs", kakva djeca pokupe, i šireći staru pučku tradiciju, nadmeću se jedni s drugima tuckajući jajem o jaje. Čije jaje prvo pukne s obje strane, gubitnik je i mora

svoje jaje dati protivniku. takva su pravila ove male vesele i smiješne uskršnje igre. I, svi ovi duboko ukorijenjeni tradicionalni običaji i ceremonije imaju svoja, uvijek ista, pravila koja već stoljećima ostaju takva, ne mijenjajući se.

Ovo je Dalmacija, zemlja ponosnih ljudi, vjekovima duboko i neraskidivo vezana uz križ. A, meni se, uz Uskrs vezano, dogodila jedna mala smiješnica kad sam bio malen dječak. Moj rođak Željan i njegov prijatelj Baldo su za taj Uskrs priredili pituravanje jaja uživo tako što su uzeli neke bojice iz svoga pribora za likovni odgoj u školi (oni su tada već bili u nekom višem razredu osnovne škole), uhvatili mene maloga u dvojicu, i piturali mi u razne boje moja vlastita jaja. Ja sam se otimao i vrištao, ali pomoći nije bilo. I, još su mi u predjelu između kokotića i pupka napisali "Sretan Uskrs". Na kraju te smiješnotužne balade sam kao mali kipiće mirno stajao raširenih nogu, nevoljan i uplakan, a tetka Esmeralda je strpljivo i pedantno odstranjivala sve te boje s mojih genitalija, tada u razvoju. I, normalno je da je bila popizdila na ovu stariju djecu što su mi to učinila. E, djeca k'o djeca. Budalasta i spremna na svaku vragoliju.

Teta Jele nam je donijela sa sela dvije žive kokoši. Prave domaće. Debele i dobro stavljene. Imali smo kapunaru u vrtu na Boninovu. U ta doba još se nije postavljalo pitanje oko držanja peradi u okućnicama. Zaboravio sam zatvoriti vrata od kapunare, i kokoši su izašle u vrt. Jednu sam uhvatio, a druga je uspjela pobjeći, i nekim čudnim zakonom aerodinamike preletjeti put, i smjestiti se na borovu granu. Nisam je nikako mogao dohvatiti. Imao sam zračnu pušku. Jedino rješenje za dozvati kokoš nazad bila je ta naprava češke proizvodnje. Nije bilo druge, morao sam pripucati u tu nesretnu blentavu koku s razdaljine od tri metra. Nisam promašio. Bilo mi je žao, ali juha je bila baš domaća. Glupača, mogla je proći i bez toga.

Sjećam se Indije. Mjesto se zove Paradeep. Nema ga na svakoj zemljopisnoj karti. Dugo sam se tamo zadržao. Krcali su u brod manje željezne odljevke tako da bi teret prvo na rivi bacali u prilično velike kante, a takve bi "deričima" krcali u štivu i tamo ih ručno slagali. Išlo je to prilično udugo. Bio sam u selu udomaćen svaki dan.

Dado i ja iznajmili smo jednog dana momka s rikšom. Nije mogao izgurati uzbrdicu s rikšom i nas dvojicom. Dado je najposlije verglao pedale, a Indijac i ja smo sjedili pozadi i vrlo dobro se sporazumijevali na lošem engleskom jeziku. Na kraju ove uvrnute vožnje dali smo čovjeku nekoliko rupija za trud i dobru volju, i uputili se u "bambus house" upoznavati prizemlje ove prenapučene mnogomilijunske države.

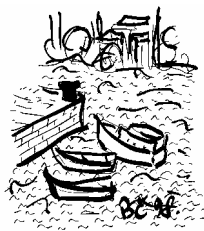
Vraćao sam se usred noći na brod. Bilo je preporučeno ne ostajati kasno vani. Nema struje. Nisam se bojao. Iz jedne kućice izlazili su zvukovi. Otišao sam onamo. Jedan je svirao sitar. Drugi je udarao u table. Treći je samo pjevao. Sva trojica bili su "zadimljeni" iznutra. Pridružio sam im se, pa smo u kvartetu svi skupa blesali, i bio je to pravi pravcati "cirkus internacionale".

Imao sam u Indiji prijatelja. Dječak star 6-7 godina. Jednog od tih dana kupio sam u selu grozd banana i po prokletoj vrućini uputio se prema brodu. Putem me je pratio dječak. Htio je ponijeti te banane i tako zaraditi neki novčić. Rekao sam mu neka ide sa mnom i jede banane. Bilo je smiješno. Ja sam na leđima nosio grozd banana, a dječak je išao pored mene, čupao banane iz grozda, jeo ih i pjevao nešto veselo, da lakše prevalimo put do broda. Sunce je peklo. Zrak je bio suh. Majka Indija. Postali smo nerazdvojni. Bio sam mu roditelji koje nije imao. Čvrsto me je zagrlio, poljubio i plakao onaj dan kad sam odlazio.

Djed Lujo igrao se često sa mnom, prikraćujući tako vrijeme i sebi i meni. Jednom mi je tako iz nekog časopisa izrezivao slike brodova pa smo veselo navigali po kuhinji. On je bio kapetaj jednog, a ja drugog broda. Moj brod se zvao "Vincor" (Windsor), tako mi je nono rekao. Postojao je uistinu takav brod, krajem pedesetih, prošlog stoljeća. Koliko daleko ide sjećanje? Koliko sitnih detalja iz djetinjstva ponekad provali iz glave.

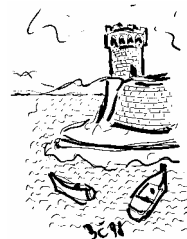

Vidio sam Zemlju, šarenu i toplu. Osmjehnula mi se: "Ja sam Tvoja Mati." Vidio sam sjajnu zvijezdu na Sjeveru koja mi reče: "Ja sam Tvoj Otac." Vidio sam Sunce i Mjesec. Oni su bili moja braća. Podigla se Vatra i ja sam znao: to je moja duša. Vidio sam Ocean, u kojemu su bili svi oceani i mora, i na njegovim valovima kolijevku u kojoj ću se roditi poslije milijuna vjekova. Onda sretoh Nebo. Upitah ga: "Tko si ti?" Nebo mi reče: "Ja sam pjevač pjesama." "Nauči me Tvojim pjesmama", zamolio sam. Nebo mi reče: "Sve što vidiš, i sve ono što ne vidiš moja je pjesma. Svemir je nastao iz moga glasa. Zvijezde, sunca, planete, Zemlja, Mjesec, vatra, vode oceana, rijeke i jezera, zrak, polja, planine, šume, bilje, minerali u dubini, i stijene na površini, oblaci koji nose kišu, snjegovi, vjetrovi koji jedra vode, moja su pjesma. Duga u visini između Boga i ljudi, rat, cvijet, plač i smijeh, ubojica i ubijeni, moja su pjesma. Sva stvorenja, ptice, zvijeri, životinje, ribe, moja su pjesma. Ono što zovete život, kao i ono što zovete smrt, moja je pjesma. Zakon koji drži svemir, istina i ljubav, moja je pjesma. Sav ljudski rod moja je pjesma. I Ti si moja pjesma. Idi i živi." Tako je govorilo Nebo.

Dug je popis ljudi koje u životu sretah. Popisi posada. Ljudi koji dolaze, zarade i odlaze da bi se ponovo vratili, zaradili i opet otišli. Dok zdravlje posluži. Dok more ne izgrize, odvuče i izbljedi sjećanje na sve ono drugo. Dok more ne privoli, osvoji i uzme. Beskrajno, nepredvidivo, obećavajuće, očaravajuće, otkrivajuće, nadahnjujuće, šumeće i hućeće, duboko, plavo more. U mladosti je cilj otići, vidjeti, istraživati, doživjeti. Posljedica je ... izgubiti. U starosti pitanje: "Je li bilo i drugog puta?" Između svega su stotine tisuća milja beskrajna, plavo obojene pustinje s ponekom oazom i kapi okrijepe, sličicom za sjećanje. Koliko uložena za samo djelić sna. Koliko volje, muke i

napora da bi čovjek shvatio kako je, ipak, Zemlja okrugla, i da ploveći od Istoka prema Zapadu opet dođeš na Istok. Da nakon mahnitog istraživanja konačno shvatiš mudrost riječi od četiri slova - KRUG. "Probudi se! Bio je to samo san."

Velika majka Priroda dala nam je svima majku. Ženu koja nas je nosila, rodila, dojila, štitila, učila prvim koracima, prvim riječima, odgajala, ljubila, usadila u nas veliku, esencijalnu vezu. Jedna je Majka. Roditeljica. Baza. Ona kojoj se uvijek vraćamo i obraćamo kada je teško, ili je nevolja. Koliko puta prizivljemo to drago stvorenje u svojim mislima, kada moramo iz sebe izbaciti jad, naći utjehu, obratiti se za pomoć kada je nemoguće zazvati i samoga Boga. I sve svece. Čak i anđele. Uvijek i svugdje, kao da nad nama lebdi, čuva nas i pazi dobri duh majke. Neraskidiva, nikada izgubljena nit. I što više starimo, vođeni nekom čudnom silom vraćamo se majci. Nije potreban kompas. Srce točno zna i nepogrešivo će nas dovesti. Do majke. Svjetlosti naših života, velike duše, čuvarice doma, one koja će nas uvijek prigrliti, oprostiti nam grijeha, pomilovati nas i nježno poljubiti, razumjeti i shvatiti. Imam osjećaj da mi se sve ovo već prije dogodilo.

...: "Takva su pravila igre", ukratko mi je iz sjedećeg položaja objasnio "gospar", štiteći pritom sve, osim mene, i, najviše.... onu stolicu ispod svoje guze, na kojoj udobno sjedi već dugi niz godina u kontinuitetu. Okrenuo sam se i izašao. Učinio onu skalnadu nizbrdo, prošao kroz hodnik, pozdravio se s čovjekom na recepciji i izašao u blago proljetno popodne. Žene su već nosile laganiju odjeću koja uglavnom više otkriva nego što pokriva, a ja sam nataknuo na oči sunčane očale pa mi je sve skupa izgledalo još ljepše, i u još više boja.

18.4.2001.

Rukopis primljen: 19.5.2003.